

Дергачов Євген Вікторович
аспірант каф. теорії і практики управління ФСП
наук. кер.: к.філос.н., доц. Мельниченко А. А.

Метаморфози правової свідомості в сучасному українському суспільстві

На сучасному етапі розвитку України правова свідомість суспільства відіграє ключову роль у процесі побудови дійсно демократичної держави, здійснення вкрай важливих реформ та адаптації західноєвропейських цінностей в українському законодавстві. Гуманістична трансформація правової свідомості та підвищення її рівня серед громадян є одними із найважливіших завдань, що постали перед сучасними реформаторами. Без розуміння та усвідомлення характеру правовідносин та їх регуляторів неможливо чекати від суспільства поступу до докорінних змін.

Актуальність обраної проблематики викликана подіями, які відбувались останнім часом (з листопада 2013 року до лютого 2014 року), спричинені усвідомленням особливостей тогочасних політичних процесів, в першу чергу в площині дотримання чинного законодавства. Формування правової свідомості зокрема є основним завданням прогресивно налаштованої частини суспільства.

У ході дослідження були використані основні положення, що містяться у працях вітчизняних і зарубіжних вчених, які працювали над різними аспектами зазначеної проблематики. Насамперед слід назвати наукові доробки таких вчених: Явич Л.С., Юрашевич Н.М., Калиновський Ю.Ю., Суслов В.А., Ільїн І.А., Байніязов Р.С., Гречин А.С., Клімова Г.П., Голосніченко І.П., Дмитрієнко Ю.М. тощо.

Серед всього спектру визначень поняття правосвідомості, наданих провідними науковцями, виділимо наступні, які, на наш погляд, є найбільш вдалими у контексті визначеної проблематики.

Радянський правознавець Л. С. Явич правосвідомість пропонував розуміти як «систему уявлень, оцінок, переконань, настроїв, відчуттів, що розкривають ставлення особи до чинного права» [4, с. 72]. Сучасний український фахівець у галузі філософії права Ю.Ю. Калиновський вважає, що правосвідомістю є сукупність «оцінних думок та настанов, що визначають ставлення суб'єктів соціальних відносин до права й чинного законодавства, а також практики його

застосування до правових (або неправових) звичаїв» [2, с. 8]. На думку Н. М. Юрашевич, «правова свідомість - система відчуттів, звичок, уявлень, оцінок, поглядів, теорій, ідей суб'єктів права (носіїв правосвідомості), які відображають правову дійсність і оцінне ставлення до неї (до соціально-правових настанов і ціннісних орієнтацій суспільства, до минулого, сучасного або очікуваного права) і виконують завдяки цьому роль своєрідного регулятора (саморегулятора) їх поведінки в юридично важливих ситуаціях» [3, с. 181].

На наш погляд, правосвідомість – це система ідей, уявлень, емоцій і почуттів, які виражають ставлення окремого громадянина зокрема та суспільства загалом до права, а також до різноманітної діяльності державних інститутів, пов'язаної з правом.

На сучасному етапі розвитку нашої держави важливо розуміти правосвідомість в контексті забезпечення основоположних та фундаментальних прав людини, демократичних цінностей, які становлять основу боротьби українського суспільства.

Застосовуючи поняття «метаморфози» до дослідження проблем правової свідомості, виходимо з того, що подібно до того, як у природі відбуваються глибокі зміни живого організму, так і в сучасному суспільстві реалізуються та здійснюються різноманітні трансформації в якісно новий стан, що свідчать про кардинальні зміни різноманітних сфер суспільного життя. Метаморфози притаманні, зокрема, і правовій свідомості, особливо в період усвідомлення широким колом людей глибинного змісту процесів, що відбуваються в державі.

Розглянемо проблематику метаморфоз правової свідомості сучасного українського суспільства як зміну специфічних особливостей української правосвідомості, які сформувалися в результаті впливу на суспільство протягом історичного часу його існування таких факторів як комунізм та реалії пострадянського періоду.

Із усієї безлічі особливостей української правової свідомості виділяються як найважливіші: відсутність національної єдності, у тому числі взаємодопомоги; відсутність національної агресивності, у тому числі в питанні боротьби за свої

права; правовий нігілізм, у тому числі як реакція на беззаконня державних чиновників [4].

Тому, важливим в контексті забезпечення гуманістичних суспільних відносин є, по-перше, поява певної національної єдності на тлі боротьби за демократичні цінності та людську свободу, по-друге, забезпечення дотримання прав людини, та, безпосередньо, боротьба за ці права, по-третє, поступове подолання правового нігілізму, що неминуче приводить до підвищення правової обізнаності, а звідси і правової свідомості.

Список використаних джерел:

1. Дмитрієнко Ю.М. Украинское правосознание: эволюция понятия в отечественной и зарубежной науке // «Современные научные достижения – 2008», (видавництво «Наука та освіта» (м. Дніпропетровськ, Україна).

2. Калиновський Ю. Ю. Правосвідомість українського суспільства як соціокультурний феномен: філософсько-правова рефлексія : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 12.00.12 / Калиновський Юрій Юрійович ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. - Х., 2010. - 36 с.

Dni nauki FSP 2015

3. Юрашевич Н. М. Эволюция понятия правового сознания / Н. М. Юрашевич // Известия вузов. Правоведение. - 2004. - № 2. - С. 178 - 187.

4. Явич Л. С. Общая теория права / Л. С. Явич. - Л. : ЛГУ, 1976. - 215 с.